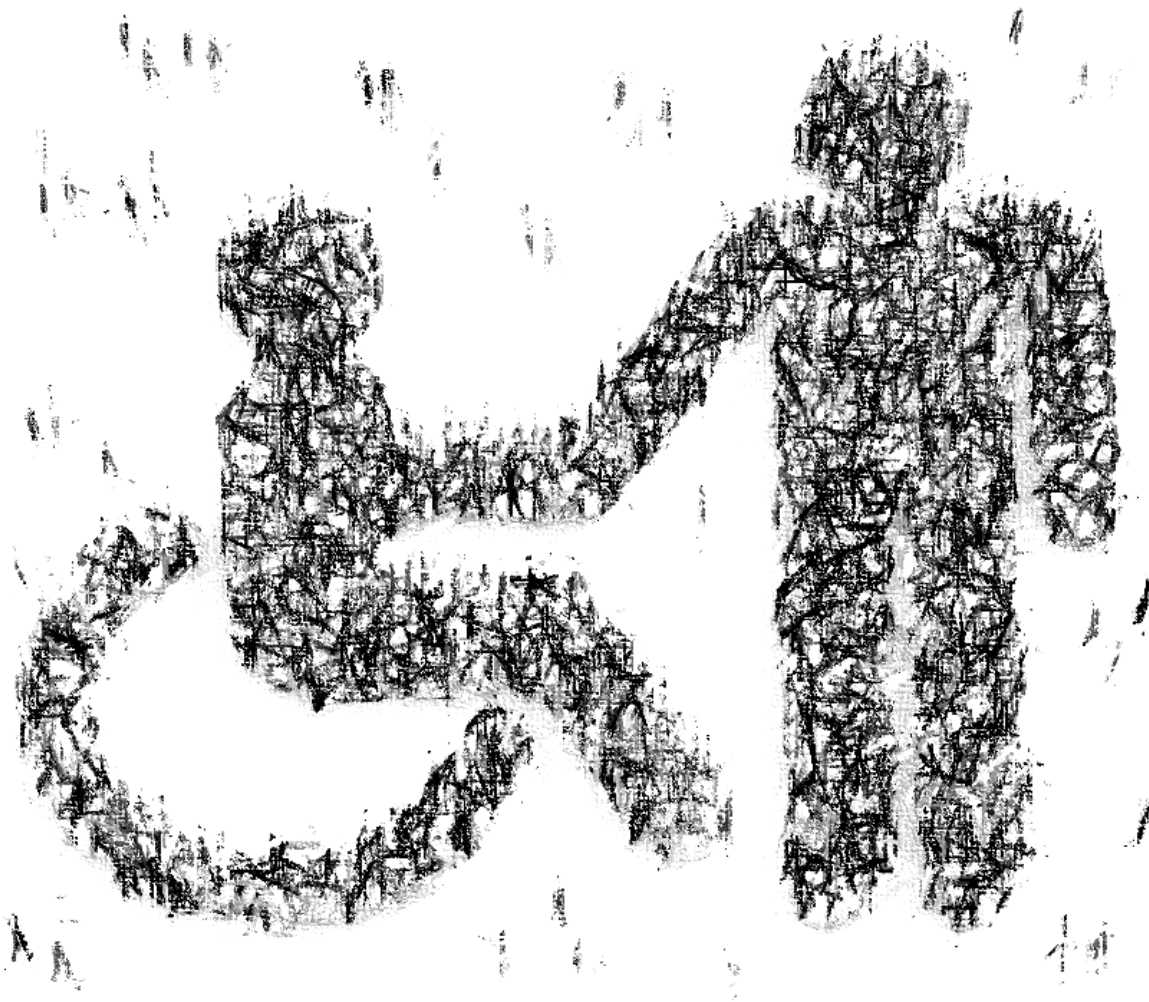

*Položaj OSI i diskriminacija u raznim
društvenim segmentima*

Nevladino udruženje „Jadranski horizonti“

Bar, 2020.

Istraživanje je rađeno za interne potrebe NVU „Građanski aktivizam“ na uzorku od 250 lica starosti od 16 do 65 godina, od kojih 46% čine muškarci a 54% žene, osobe sa invaliditetom ili članovi porodice lica sa invaliditetom. Rađena je telefonska anketa od 10.05.2020. do 20.08.2020. godine i obuhvatila je lica sa invaliditetom iz Bara, Ulcinja, Budve, Tivta, Kotora i Herceg Novog.

Autor istraživanja je NVU „Jadranski Horizonti“ čija je intelektualna svojina istraživanje „Položaj OSI u raznim društvenim segmentima“ i za čije je potrebe rađeno istraživanje. Zabranjuje se svaka neovlašćena štampa i distribucija materijala.

Šaban Pelinković

Izvršni direktor NVU „Jadranski horizonti“

Sadržaj

Anketni listić	4
Pozicija lica sa invaliditetom	7
Socio-ekonomski položaj lica sa invaliditetom	8
OSI i diskriminacija.....	9
Diskriminacija na radnom mjestu	10
Infrastrukturna prilagođenost.....	11
Napori donosioca odluka	12
Integracija OSI u društvene tokove	13
OSI i donošenje odluka.....	14
Doprinos položaju OSI.....	15
Položaj OSI za 5 godina	16
Zaključak.....	17

Anketni listić

1. Da li ste zadovoljni pozicijom lica sa invaliditetom u Crnoj Gori?
  - a) Da, apsolutno
  - b) Primjetan je određeni napredak ali i dalje stanje nije zadovoljavajuće
  - c) Stanje je nezadovoljavajuće i ne vidim progres

2. Kako ocjenjujete socio-ekonomski položaj lica sa invaliditetom u Crnoj Gori?
  - a) Lica sa invaliditetom ne odvajam od ostalih građanki i građana Crne Gore kada je u pitanju socio-ekonomski status
  - b) Smatram da su lica sa invaliditetom izložena diskriminaciji, ali donosioci odluka i društvo ulažu napore u cilju boljeg položaja OSI
  - c) Izuzetno loše, lica sa invaliditetom su na pragu egzistencije i visoko su zavisna od socijalnih davanja

3. Da li smatrate da su lica sa invaliditetom diskriminisana u Crnoj Gori?
  - a) Lica sa invaliditetom nijesu diskriminisana
  - b) Lica sa invaliditetom su pretežno nesvjesno predmet diskriminacije, pretežno od strane društva i okoline
  - c) Lica sa invaliditetom su diskriminisana od strane društva, okoline, institucija.
  - d) Lica sa invaliditetom su diskriminisana na svakom koraku.

4. Da li se lica sa invaliditetom suočavaju sa diskriminacijom na radnom mjestu/prilikom zapošljavanja?
  - a) Nema diskriminacije po osnovu invaliditeta
  - b) Smatram da postoje određene predrasude ali i da se iste poruše nakon određenog vremena
  - c) Diskriminacija je sveprisutna i većina lica sa invaliditetom ima poteškoće da započne radni odnos, kao i da ga trajno zadrži
  - d) Lica sa invaliditetom su u apsolutno diskriminatornom položaju

5. Kako ocjenjujete infrastrukturnu prilagođenost za lica sa invaliditetom?
  - a) Odgovarajuća, veliki dio objekata u javnoj upotrebi/bitni za svakodnevnicu su na odgovarajući način prilagođeni
  - b) Dobar dio objekata je u javnoj upotrebi i objekata bitnih za svakodnevnicu su prilagođeni ali su neophodna dalja unapređenja
  - c) Uglavnom objekti nijesu adekvatno prilagođeni licima sa invaliditetom

6. Kako ocjenjujete napore donosioca odluka u cilju poboljšanja statusa lica sa invaliditetom?
  - a) Aktivnosti donosioca odluka u velikoj mjeri pozitivno utiču na položaj lica sa invaliditetom
  - b) Potrebne su konkretnije aktivnosti i veći iznos sredstava kako bi se u kontinuitetu podigao kvalitet života lica sa invaliditetom
  - c) Aktivnosti donosioca odluka ne doprinose poboljšanju kvaliteta života lica sa invaliditetom

7. Koliko su lica sa invaliditetom integrisana u društvene tokove?
  - a) Smatram da lica sa invaliditetom u potpunosti integrisana u društvene tokove
  - b) U zavisnosti od prirode invaliditeta, ali smatram da OSI i dalje imaju barijere u smjeru integracije u društvene tokove (diskriminacija, komentari, autoizolacija...)
  - c) OSI su uglavnom izolovane

8. Kako ocjenjujete nivo prisutnosti lica sa invaliditetom na pozicijama sa kojih se donose odluke
  - a) Lica sa invaliditetom su adekvatno zastupljena na pozicijama sa kojih se donose važne odluke
  - b) Lica sa invaliditetom su u nezadovoljavajućem odnosu zastupljena na pozicijama sa kojih se donose odluke
  - c) Gotovo da nema lica sa invaliditetom koja obnašaju pozicije sa kojih se donose bitne odluke

9. Koji subjekat najviše doprinosi pozitivnom statusu?

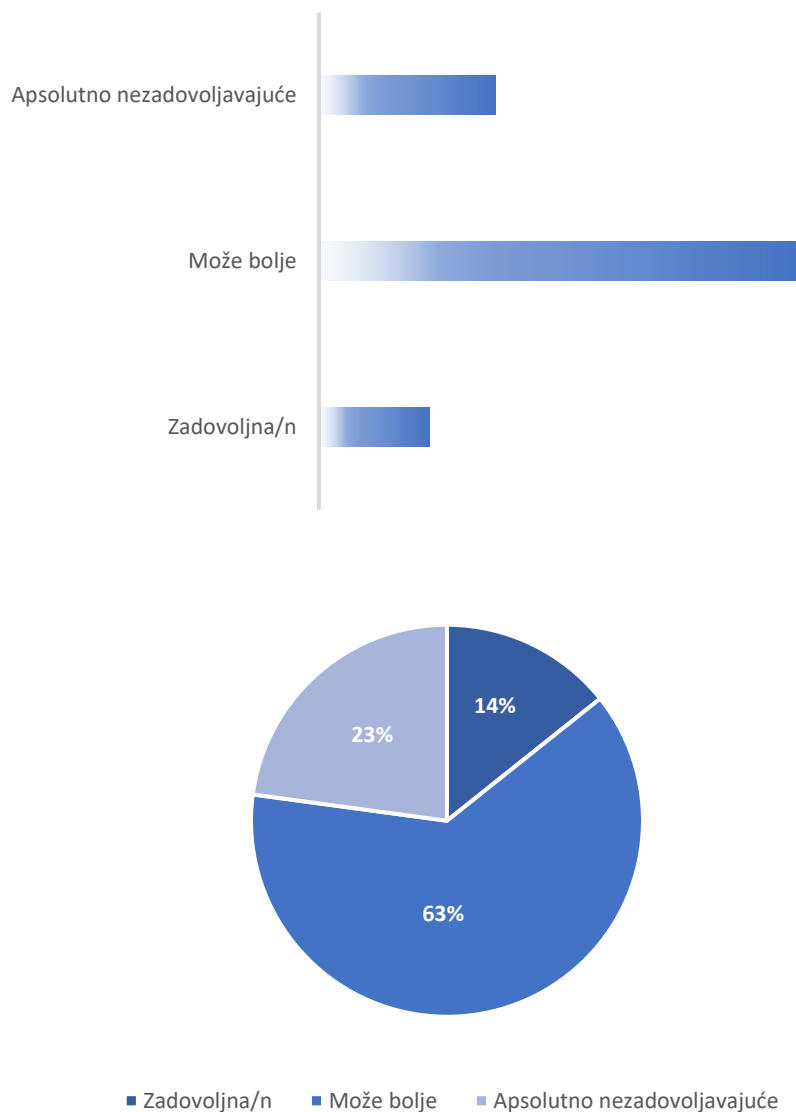
- a) Država
- b) Nevladin sektor i Država
- c) Realni sektor

10. Kako vidite položaj lica sa invaliditetom za 5 godina

- a) Smatram da će se položaj lica sa invaliditetom u kontinuitetu poboljšavati
- b) Gajim umjeren optimizam
- c) Potrebna je aktivnija involviranost donosioca odluka i ostalih društvenih aktera
- a) Ne vjerujem u bolji status OSI ni u narednom periodu

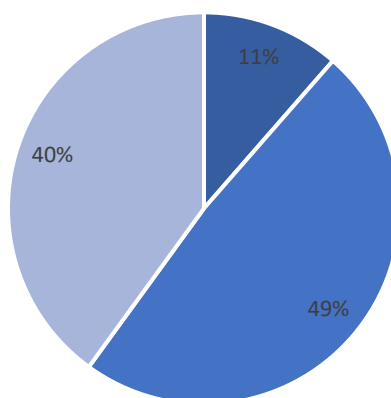
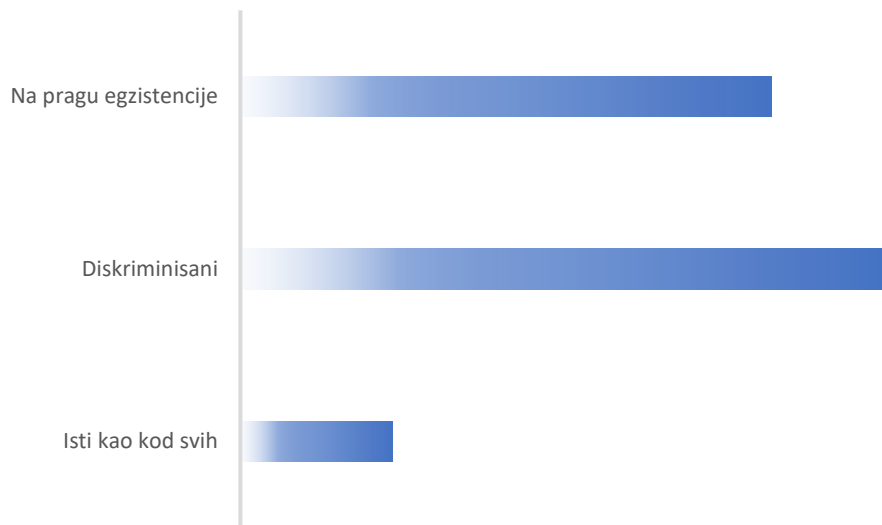
Pozicija lica sa invaliditetom

Najveći broj anketiranih lica tvrdi da je primjetan određeni napredak kada je u pitanju pozicija lica sa invaliditetom u Crnoj Gori ali da je i dalje stanje nije zadovoljavajuće (62,8%), da je pozicija lica sa invaliditetom na apsolutno nezadovoljavajućem nivou smatra 22,8% anketiranih lica, dok je 14,3% anketiranih ocijenilo poziciju OSI kao zadovoljavajuću.

Socio-ekonomski položaj lica sa invaliditetom

Istraživanje sugerije da uprkos naporima koje donosioci odluka ulažu u cilju poboljšanja socio-ekonomskog položaja lica sa invaliditetom, OSI su usljed diskriminacije u nepovoljnom socio-ekonomskom položaju što smatra 48,5% anketiranih lica. Da su lica sa invaliditetom na pragu egzistencije usljed svog socio-ekonomskog položaja smatra 40% anketiranih lica, dok svega 11,4% smatra da OSI imaju isti socio-ekonomski položaj kao većinsko stanovništvo bez invaliditeta.

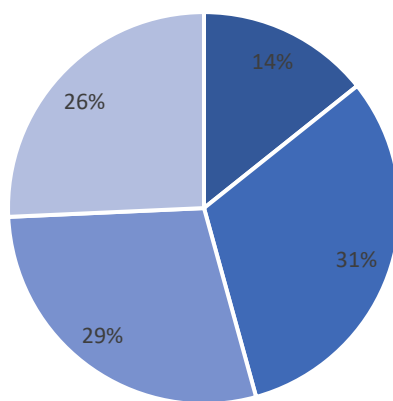
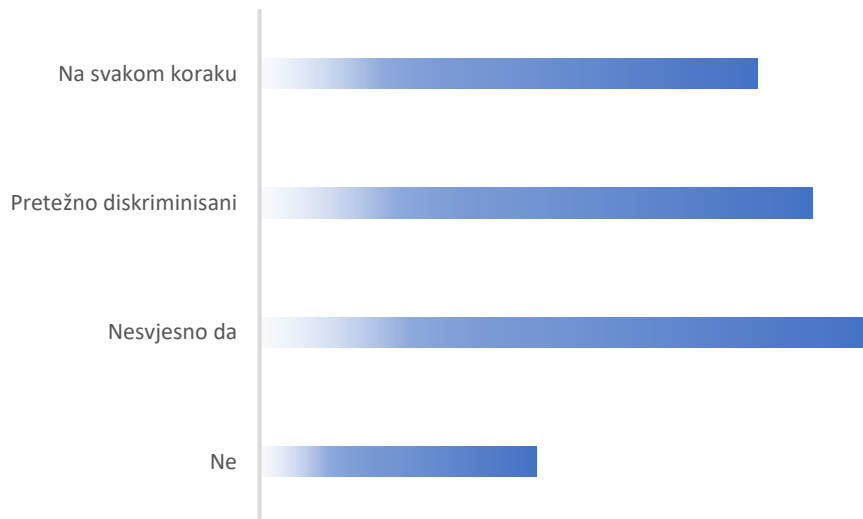

■ Isti kao kod svih ■ Diskriminirani ■ Na pragu egzistencije

OSI i diskriminacija

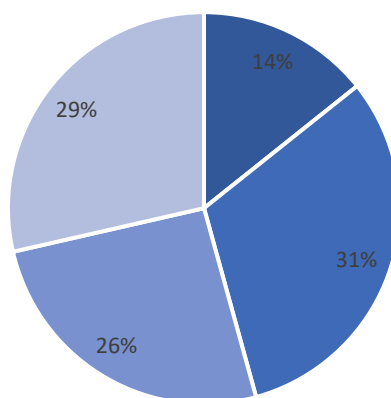
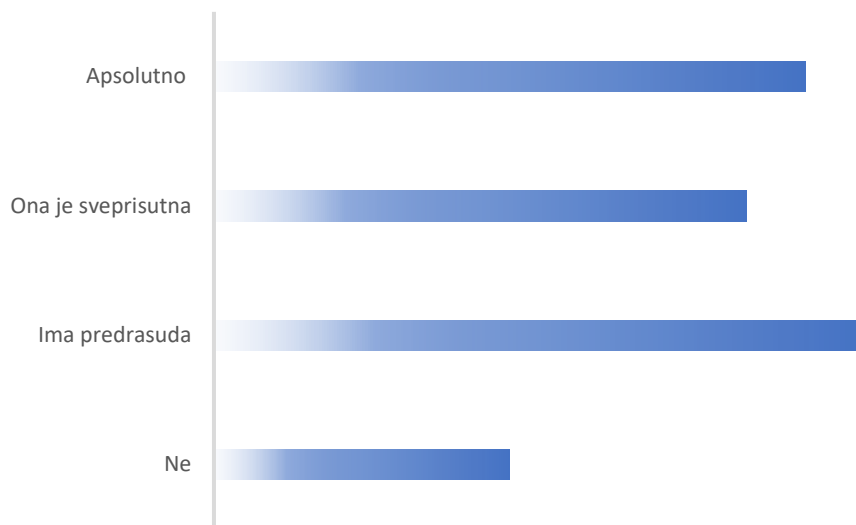
Rezultati istraživanja ukazuju da lica sa invaliditetom i njihove porodice vjeruju da su OSI na neki način diskriminisane u društvu. Da su nesvjesno diskriminisani smatra 31,4% anketiranih lica. Da su pretežno diskriminisani od strane društva, okoline i institucija smatra 28,5% anketiranih lica, 25.7% smatra da su OSI diskriminisane na svakom koraku dok 14% anketiranih smatra da OSI nijesu predmet diskriminacije i da imaju iste startne osnove kao populacija bez invaliditeta.

■ Ne ■ Nesvjesno da ■ Pretežno diskriminisani ■ Na svakom koraku

Diskriminacija na radnom mjestu

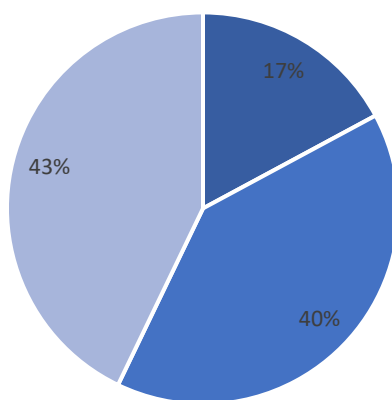
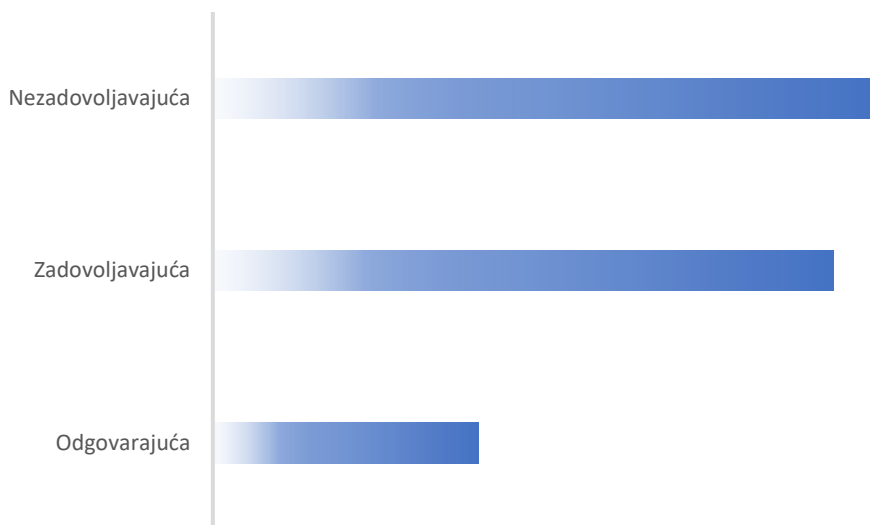
Najveći broj anketiranih lica smatra da je tiha diskriminacija na radnom mjestu prisutna, ali da se barijere ruše nakon određenog vremena (31,4%). Da je diskriminacija na radnom mjestu sveprisutna smatra 25,7% anketiranih lica, dok 28,5% smatra da su lica sa invaliditetom apsolutno diskriminisana na svakom koraku. Da diskriminacija lica sa invaliditetom na radnom mjestu ne postoji smatra 14,2% anketiranih lica.

■ Ne ■ Ima predrasuda ■ Ona je sveprisutna ■ Apsolutno

Infrastrukturna prilagođenost

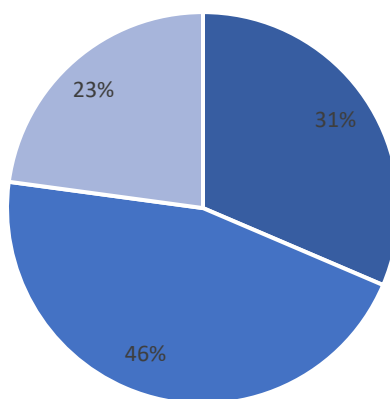
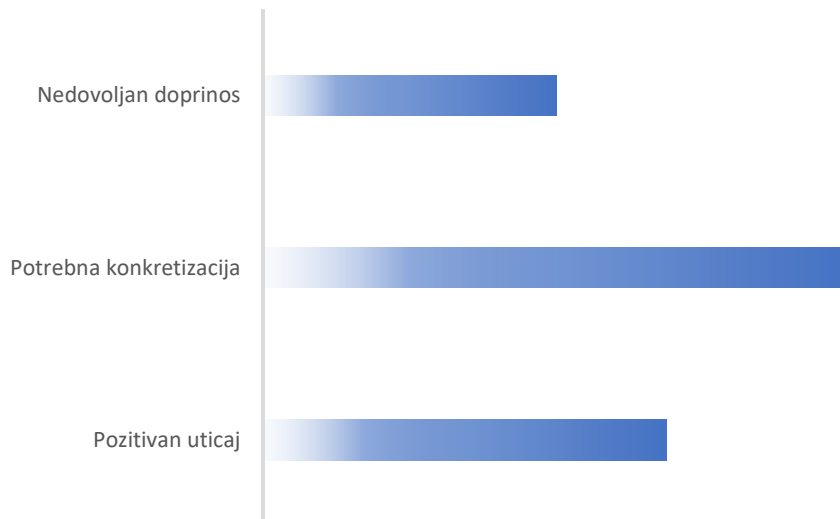
Da je infrastrukturna prilagođenost (prilagođenost objektima) lica sa invaliditetom zadovoljavajuća smatra 40 % anketiranih lica i ona se odnosi na objekte u javnoj upotrebi (državno i opštinsko vlasništvo) kao i objekte koji su važni za obavljanje svakodnevnice (marketi, poslovne zgrade, privatni poslovni prostori..). Nezadovoljavajućom situaciju ocjenjuje 42,8% anketiranih lica, dok 17,1% situaciju po pitanju infrastrukturne prilagođenosti ocjenjuje zadovoljavajućom.

■ Odgovarajuća ■ Zadovoljavajuća ■ Nezadovoljavajuća

Napori donosioca odluka

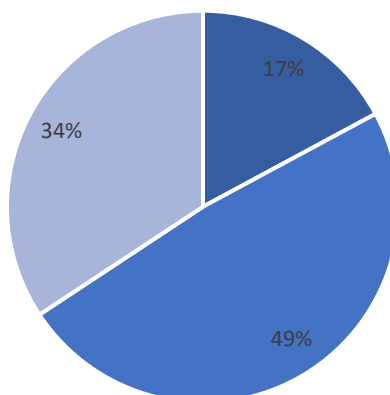
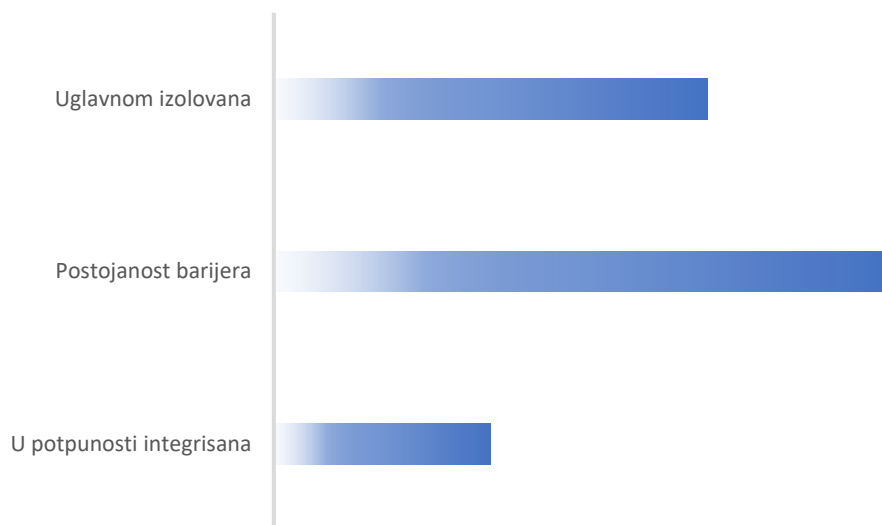
Gotovo dvotrećinski anketirana lica smatraju da donosioci odluka donose mjere koje trebaju biti konkretnije u smjeru generalnog poboljšavanja položaja OSI u društvu i njihovom socio-ekonomskom statusu (45,7%) , dok 22,9% anketiranih smatra da napori koje donosioci odluka ulažu ne proizvode rezultat koji se može identifikovati sa poboljšanim statusom lica sa invaliditetom. Da su aktivnosti donosioca odluka efikasno utiču na status OSI smatra 31,4% anketiranih lica.

■ Pozitivan uticaj   ■ Potrebna konkretizacija   ■ Nedovoljan doprinos

Integracija OSI u društvene tokove

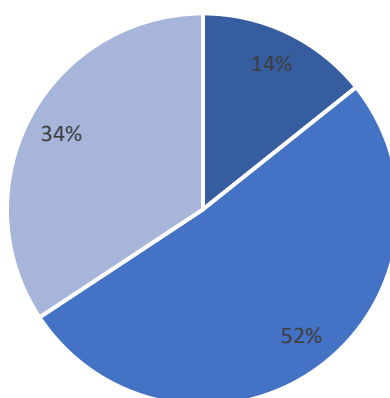
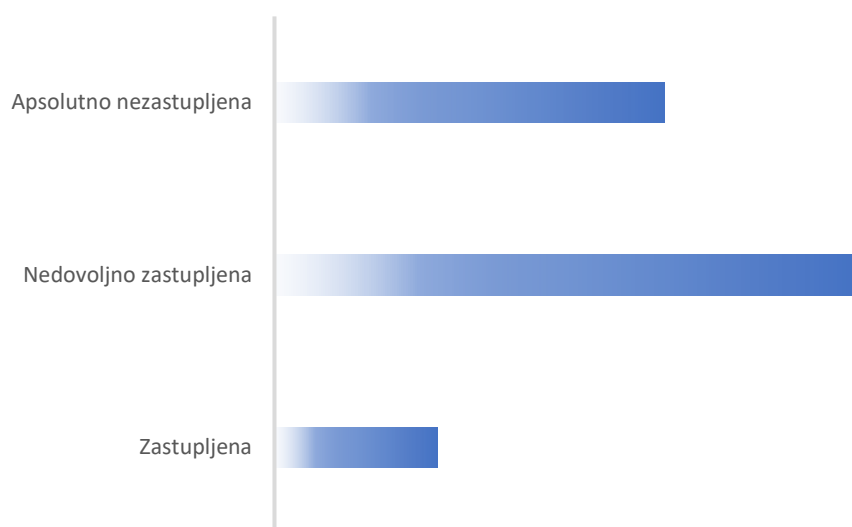
Lica sa invaliditetom su prema istraživanju i dalje suočena sa brojnim barijerama prilikom integracije u društvene tokove. Da su barijere prisutne u zavisnosti od prirode invaliditeta u vidu diskriminatornog stava/ponašanja, određenih negativnih komentara, autoizolacije samih lica sa invaliditetom kao proizvod društvenog dejstva na njih smatra 48,6% anketiranih lica, dok 34,3% isključivo da su OSI uglavnom izolovane u crnogorskom društvu. Da su lica sa invaliditetom adekvatno integrisana u društvene tokove smatra 17,1% anketiranih lica.

■ U potpunosti integrisana ■ Postojanost barijera ■ Uglavnom izolovana

OSI i donošenje odluka

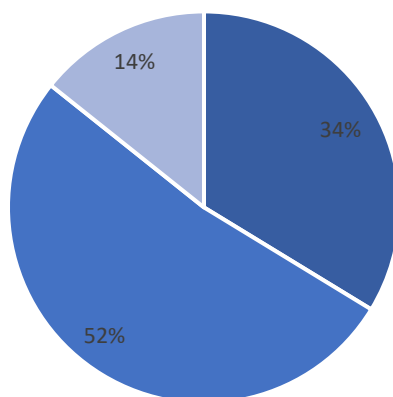
Apsolutna većina anketiranih lica smatra da OSI nijesu u dovoljnoj mjeri uključene u kreiranje društvenih tokova kroz proces donošenja odluka, preciznije 51,4% anketiranih lica. Da su lica sa invaliditetom apsolutno nezastupljena na pozicijama sa kojih se donose društvene odluke smatra 34,3% anketiranih lica, dok 14,3% smatra da su OSI adekvatno zastupljene na pozicijama sa kojih se donose društvene odluke.

■ Zastupljena ■ Nedovoljno zastupljena ■ Apsolutno nezastupljena

Doprinos položaju OSI

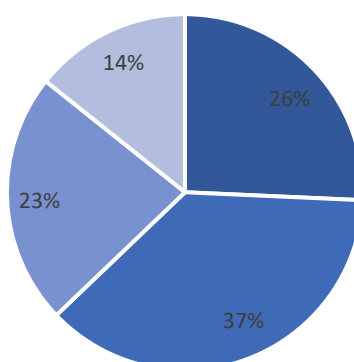
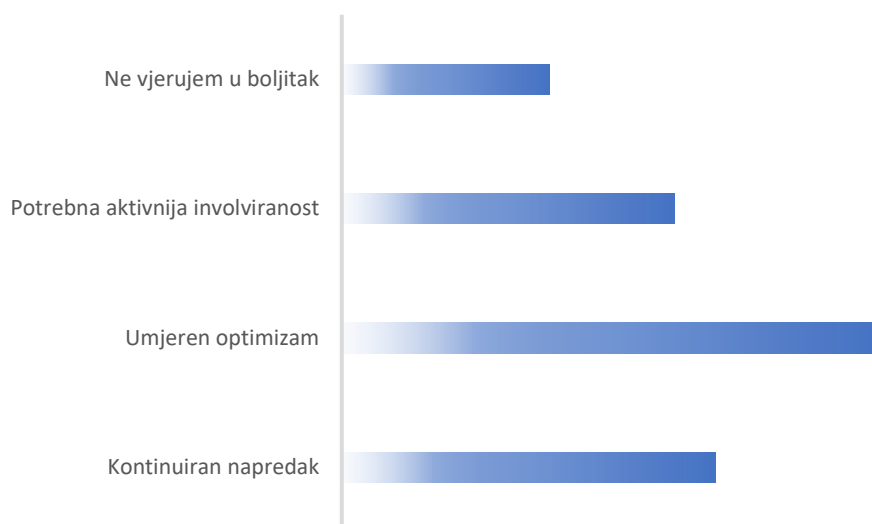
Najveći broj anketiranih lica ocjenjuje da Država (donosioci odluka) i civilni sektor zduženim djelovanjem najviše doprinose poboljšanju položaja lica sa invaliditetom (52 %), a 33,7 % smatra da država najviše doprinosi položaju lica sa invaliditetom. Da realni sektor igra najvažniju ulogu u položaju lica sa invaliditetom smatra 14,3% anketiranih lica

■ Država ■ NVO i Država ■ Realni sektor

Položaj OSI za 5 godina

Uprkos teškom položaju lica sa invaliditetom, najveći broj anketiranih gaji umjeren optimizam da će u srednjem roku položaj lica sa invaliditetom biti bolji nego danas. Da će se položaj OSI kontinuirano razvijati narednih 5 godina smatra 25,7% anketiranih, dok 14,3% ne vjeruje u boljitak. Blizu četvrtine anketiranih (22,9%) smatra da je za bolji položaj lica sa invaliditetom neophodna aktivnija involviranost donosioca odluka i ostalih relevantnih društvenih aktera.

- Kontinuiran napredak
- Umjeren optimizam
- Potrebna aktivnija involviranost
- Ne vjerujem u boljitak

Zaključak

Istraživanje sugerira da je položaj lica sa invaliditetom u Crnoj Gori težak uprkos brojnim naporima koje ulažu donosioci odluka i društveni akteri. Sama lica sa invaliditetom izražavaju umjereno nezadovoljstvo društvenim položajem, a ono što posebnu pozornost privlači jeste percepcija teškog socio-ekonomskog položaja OSI što umnogome otežava samostalnost i ugrožava sam integrativni proces lica sa invaliditetom koja su stasala za rad. Percepcija diskriminacije ovih lica je takođe prisutna ali većina konstatuje da se ne radi o namjernoj diskriminaciji, već onoj koja je proizvod pogrešnih društvenih ubjeđenja o manjoj vrijednosti (inteligenciji, sposobnosti, snalaženju, sposobnosti adaptiranja, sposobnosti samostalnog rada/života...) lica sa invaliditetom. Ova činjenica čini realnim rizik od autoizolacije samih lica sa invaliditetom kako bi izbjegla osude i sažaljevanje, što dodatno otežava položaj osoba sa invaliditetom.

Ono što je od izuzetne važnosti jeste multisektorski pristup problemu položaja lica sa invaliditetom i edukacija široke javnosti o samim problemima, ali i potrebi OSI za integracijom. Upravo je i ovo istraživanje pokazalo da su lica sa invaliditetom itekako svjesna načina na koji ih javnost percipira, posebno u smislu sažaljenja i iskrivljenih shvatanja da osobe sa invaliditetom posjeduju umanjene sposobnosti čak i kada se ne radi o intelektualnom invaliditetu.

Lica sa invaliditetom imaju nespornu želju za integracijom u društvene tokove i neophodna im je aktivna podrška donosioca odluke, uz asistenciju civilnog sektora koji je u kontinuitetu familijaran sa metodama poboljšavanja položaja osoba sa invaliditetom u društvu, što prepoznaju i lica sa invaliditetom.